

BALMES, PERIODISTA

*Conferència de Mossèn Frederic Martí i
Albanell a Ràdio Associació de Catalunya*

(Dia 18 d'agost del 1934)

L'Associació de Periodistes de Barcelona m'ha fet un encàrrec que és difícil d'acomplir; m'ha pregat que parli de Balmes periodista, dins d'aquest curset de conferències radiades. Vinc a complir tan honrosa comanda orfe de tot mèrit, però ple a vessar de bona voluntat.

El nom de Balmes — no solament pel seu prestigi, ans també per les bones recordances que desvetlla— serà sempre un nom estimat a la nostra terra. En dir Balmes, hom esmenta el filòsof eminent, l'apologista lucidíssim, el matemàtic il·lustre i el periodista clarivident que, en la primera meitat del segle XIX, va lluitar amb un encert insuperable contra la funesta propagació de les idees impies i contribuí eficaçment a evitar que esclatés a Espanya una guerra fratricida. Balmes fou un dels cabdills més esforçats d'aquella croada periodística que es proposava ofegar el mal amb l'abundància del bé; fou ensems un gran

sacerdot i un gran periodista. La ploma i el periòdic esdevingueren, manejats per ell, dues armes invencibles al servei de la Religió i de la Pàtria.

Balmes nasqué a la ciutat de Vic el dia 28 d'agost del 1810. Seguí els seus estudis al Seminari de Vic i a la Universitat de Cervera, acabats els quals fou ordenat sacerdot pel bisbe Corcuera. Aquest prelat, pressentint que el novell sacerdot no havia estat criat per Déu a regir les consciències d'una ruralia, sinó que el seu camp d'acció esdevindria, amb el temps, vastíssim com la mateixa terra, li va dir :

—Torna a la Universitat i estudia.

Antoni Ristol, l'amic íntim de Balmes, en saber que aquest volia ésser mestre de nois a Barcelona, exclamà :

—Res d'això! — I afegí : —Tu, Jaume, has d'ésser catedràtic o escriptor públic.

El dia 26 de maig de l'any 1839 morí santament la seva mare, Na Teresa Urpià. Aquesta no tingué la sort de veure la glòria del seu fill, però també la presència; i ella, que mai no l'havia lloat en la seva presència, li digué, pocs moments abans de finir :

—Fill meu, el món parlarà de tu!

Jaume Balmes fou un periodista d'una bona fe i una sinceritat excepcionals. Aquest és el millor elogi que se li pot fer. Esmentem, ara, la tasca formidable que realitzà del periòdic estant.

I. — L'any 1838, durant els mesos de març i abril, Balmes publicà els seus primers treballs al periòdic «La Paz», de Barcelona. Eren articles de caràcter literari. Títols a remarcar : «La lira», «La vida»,

«El ajusticiado», «Recuerdos del Santo Sepulcro». En juliol d'aquest mateix any trobem també la seva signatura en el periòdic «Noticiario de Ambos Mundos», de Nova-York.

L'any 1839 el periòdic «El Madrileño católico» organitzà un certamen literari. Balmes hi envià una memòria sobre el celibat de la clergia, la qual fou premiada.

El nostre biografiat sentia una viva devoció pel gran doctor de l'Església i apòstol de la ploma, el gloriós Sant Francesc de Sales, el qual ha estat declarat recentment celestial Patró dels periodistes catòlics. Balmes traduí les *Màximes* d'aquest Sant i les féu imprimir.

El gran filòsof era un home de grans projectes. Pensà que calia fundar una revista i no es donà repòs fins a aconseguir-ho. Aquesta revista es digué «La Civilización», i la redactaren, ultra Balmes, Joaquim Roca i Cornet i Josep Ferrer i Subirana. En fou editor el senyor Antoni Brusi, de Barcelona. El primer número de «La Civilización» aparegué el dia 1 d'agost del 1841. Se'n va fer un tiratge de 750 exemplars. El dia 15 de gener del 1842 foren signades unes bases entre l'editor i els tres redactors. El darrer número d'aquesta publicació sortí el dia 15 de febrer del 1843. «La Civilización» era una magnífica revista, que superava de bon tros totes les publicacions estrangeres d'aquella època. Sortia cada quinze dies; els seus quaderns tenien 48 planes. La col·lecció completa la formen 34 quaderns.

La fecunditat literària de Balmes era meravellosa. El seu goig més intens el trobava escrivint. Per tal

de poder lliurar-se d'una manera absoluta a la seva tasca predilecta, féu renúncia de la càtedra de matemàtiques que tenia a la ciutat de Vic.

Balmes necessitava una ampla llibertat de moviment que no trobava, en la mesura que calia a les seves inquietuds, en la limitada zona del companyerisme bastit a l'entorn de «La Civilización». Per això, una vegada signat, per l'editor i pels seus companys de redacció, el contracte que esmentem més amunt, decidí — i així els ho proposà — de crear una nova publicació que es titularia «La Sociedad», la qual, pel seu caràcter apològic i social, hauria de permetre-li l'amplitud d'acció que tant freturava Balmes.

El dia 15 de febrer del 1843, en sortir el darrer número de «La Civilización», fou llançat al públic el prospecte de la nova revista. Aquesta iniciava la seva publicació el dia 1 de març del mateix any. Deu dies més tard, Balmes i l'editor Brusi signaven un nou contracte, en el qual aquell es comprometia a publicar cada quinzena un quadern de 48 planes. Durant el 1843, «La Sociedad» sofrí algunes interrupcions a causa de les revoltes tan freqüents en aquella època.

Ja hem dit abans que Balmes era un treballador infatigable. A començaments del 1844 es trobava a Madrid preparant la publicació d'«El Pensamiento de la Nación». Aquesta tasca, tot i ésser molt considerable, no el privava de redactar el segon volum de «La Sociedad». En absentar-se, deixà completament enllestits els quaderns corresponents al 17 i al 29 de gener d'aquell any, i de Madrid estant trameté els que havien d'aparèixer el mes de febrer. La nova llei d'impre-

ta que fou dictada per aquell temps determinà una nova suspensió de la revista. Això passava el mes de març, i el dia 7 de setembre següent apareixien, formant un sol fascicle, els quatre darrers números de «La Sociedad». Cal remarcar que en aquesta revista aparegueren per primera vegada molts dels treballs que integren el llibre titulat «Cartas a un escéptico».

Els precs que li feia constantment un grup selecte d'amics, determinà el seu viatge a Madrid, el qual donà com a resultat la fundació d'un periòdic que ja hem dit que s'anomenava «El Pensamiento de la Nación». Aquesta publicació era de caràcter polític, i el seu lema no podia ésser més simpàtic: pau, concòrdia, i alhora una decidida intransigència amb el mal i amb l'error. El nou periòdic s'incorporà a la lluita periodística completament desproveït d'astúcia i de mala fe. Per contra, es produí sempre amb la més absoluta lleialtat. Pel que fa a la direcció del periòdic, Balmes mai no va admetre imposicions de cap mena. No va acceptar mai altre guiatge que la seva raó poderosa, reflexiva i pràctica, il·luminada per la fe que duia pregonament arrelada al cor. Sollicità poques col·laboracions. La més notable de totes — i totes eren molt selectes — fou la de Josep Maria Quadrado. Cal afegir que els col·laboradors d'«El Pensamiento de la Nación» havien de subjectar-se estretament al criteri de Balmes ⁽¹⁾. Per tal d'anunciar l'aparició del nou periòdic es publicaren quatre mil prospectes i dos-cents vint-i-cinc cartells de propa-

(1) D'una carta a Antoni Brusi, data 3 de març del 1847: «... no teniendo costumbre de publicar nada en diarios ni en revistas que yo no dirija...»

ganda. El dia 7 de març del 1844 sortia ja el primer número d'«El Pensamiento», que, d'aleshores ençà, aparegué regularment cada setmana. Cada número tenia setze pàgines, impreses a dues columnes. De primer—fins al número 6—, el tiratge del periòdic fou de mil exemplars; després pujà a dos mil, i en començar el segon any arribà a dos mil dos-cents cinquanta.

Balmes, per mitjà del seu periòdic, arribà a ésser — i ho fou durant els anys 1844, 1845 i 1846 — el veritable director de la política catòlica a Espanya. Cada setmana «El Pensamiento de la Nación» publicava almenys un article seu; i això tant si Balmes es trobava a Madrid com si es trobava a Barcelona, a Vic, a París o a Bèlgica. El periòdic assolí arreu d'Espanya una gran popularitat; hom esperava cada número amb un desig vivíssim. Pot dir-se fins i tot que arribà a exercir una influència decisiva a les altes esferes governamentals.

Balmes sentia una gran vocació per la política. Observava amb una atenció molt viva l'actuació dels dos partits que mantenien a Espanya la guerra civil, i tots els seus esforços s'encaminaven a aconseguir la reconciliació de les dues dinasties en pugna. Tenia una consciència molt exacta de la realitat; sabia que la revolució feia servir de joguina a la reina Isabel II i que ocasionava una víctima: el comte de Montemolín. I així com els seus contemporanis no podien veure Espanya sinó a través del partit llur ni coneixien altra realitat que el mateix partit, Balmes, elevat constantment el seu punt d'albir, adquiria una noció completa del país i de la seva diversitat en tots els aspectes.

El nostre gran periodista encara fundà una altra publicació. Fou en el moment més viu de la campanya que motivaren les noces de la reina Isabel. Aquest periòdic, d'aparició diària, fou titulat «El Conciliador», i la seva direcció fou confiada a Josep Maria Quadrado. Aquest, però, no tingué mai la responsabilitat del diari; per voluntat de Balmes, es limità només a orientar-lo. La vida d'«El Conciliador» no fou gaire llarga. En novembre del 1846 fou convertit en una publicació quinzenal, la qual aparegué regularment fins el dia 31 de desembre del mateix any. El número d'aquesta data feia als seus lectors la següent advertència: *Este periódico cesa desde hoy.*

II. — El periodista, per a complir degudament la seva missió, cal que posseeixi un gran nombre de qualitats personals. Necessita, sobretot, una sòlida formació cultural i una gran sinceritat.

Formació cultural de Balmes : Com a digne colofó dels estudis que realitzà a la Universitat de Cervera, Balmes obtingué, en unes difícils oposicions celebrades el dia 17 de febrer del 1835, el grau que hom coneix amb el nom de *Doctor de Pompa*. L'alumne que rebia aquest títol—només se'n concedia un cada any—era obligat a fer una dissertació. El discurs doctoral de Balmes versà sobre l'ensenyament i la civilització. Fou un treball magnífic que serví per a revelar la poderosa intel·ligència del seu autor i la magnitud dels coneixements que aquest atresorava.

Ningú no pot negar que Balmes fou un home d'estudis. La devoció que sentia per als llibres era immensa. Molt jove encara, passava llargues hores a

les quietes i solitàries sales de la Biblioteca de Vic. En «El Pensamiento de la Nación» del 19 d'agost del 1846, recordant les seves habituds d'estudiant, escriu aquestes paraules : «Només les meves obligacions, la Biblioteca i la meva casa, sense altra distracció que una estona de passeig, que feia sol o bé amb algun company.»

La cultura de Balmes no solament era molt sòlida, ans també molt extensa. El gran polígraf dominava tots els rams de la sabiduria humana. A més, era un artista. Tot i no ésser poeta, va escriure versos correctíssims. Tot i no ésser novel·lista, va planejar una gran novel·la. Tot i no ésser metge, posseïa grans coneixements de medicina. Era molt erudit en física i química. Era un matemàtic eminent i un naturalista de gran mèrit. Era també un teòleg notabilíssim i un canonista extraordinari. Parlava el francès, l'anglès i l'alemany, dominava admirablement el llatí i coneixia el grec i l'hebreu. Era, abans que tota altra cosa, un magnífic apòlogista; però també resplendeix com a filòsof, sociòleg i polític. Per tot això, Balmes és indiscutiblement el veritable *Doctor humà*, com així l'anomena el doctor Enric Pla i Deniel. El bisbe Torres i Bages diu, en la seva «Tradició Catalana», que Balmes és la llum més clara i penetrant de l'horitzó intel·lectual d'Espanya en el segle XIX; la seva cultura — afegeix — és tan sòlida que mor en la flor de sa joventut literària posseint ja la maturitat de la ciència (1).

(1) Heus ací les distincions i càrrecs honorífics dels quals es féu mereixedor Balmes : Soci de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; Membre de la Comissió d'Instrucció Primària a l'Ajuntament de Barcelona;

Sinceritat : Finida la guerra civil per obra de l'abraçada d'Espartero i Maroto, després de set anys de lluita entre germans, renaixia la pau a les ciutats i a la muntanya; però no s'emparava dels esperits. I era precisament aquesta darrera pau la que Balmes anhelava : una pau efectiva i fonda, no pas material i d'aparença. Amava l'ordre, com diu Miquel dels Sants Oliver, però no pas el fals ordre, parió de la falsa llibertat. Amava la civilització, no pas el soroll de la seva paròdia. Sentia una vivíssima repugnància per la crueltat i la violència, i afanyós de contrarestar l'amenaça d'una nova guerra civil, que esgriemien constantment les gents de dreta, i d'oposar-se a l'avanç de la revolució anàrquica i eternament infeconda, que preconitzaven els esquerrans, va situar-se enmig dels dos campaments enemics amb el brot d'oliviera a la mà, ben disposat a rebre les bales perdudes, i no sempre lleials, d'ambdós fanatismes. Balmes, per dir-ho en un mot, amava el progrés; però un progrés de contingut, no pas de simulacre. Volia la major intel·ligència, la major moralitat, el major benestar, per al major nombre de persones. Aquest ideal, que ell estimava tant, temptà molt sovint la seva ploma i fou allò que va desvetllar la seva vocació de periodista.

L'il·lustre fill de Vic es llançà a la brega en uns moments molt anguniosos. Heus ací les primeres ratlles que va escriure : «Qui desitgi expressions de

Director de l'Associació Defensora del Treball Nacional, de Barcelona; Soci de l'Acadèmia de Religió Catòlica, de Roma; Soci d'Honor i de Mèrit de l'Acadèmia Científica i Literària de Professors, de Madrid; Soci Acadèmic de la Llengua Espanyola.

rancúnia, de violència i d'odi, que no les busqui en aquestes planes; el meu títol d'honor consistirà en no haver contribuït mai a què sigui vessada una gota de sang o una llàgrima.»

Quan foren malignament interpretades les nobilíssimes intencions contingudes en l'opuscle «Pío IX», escriví a un amic seu, que l'excitava a defensar-se, aquestes paraules, que palesen la magnitud de la seva sinceritat: «La veritat, la virtut, la consciència, Déu; vet ací el punt en el qual he de fixar la vista; tot el demés, passa.»

Quan publicà el segon volum de la «Filosofia fundamental», també li calgué suportar els atacs dels seus enemics. En aquella ocasió, va escriure a l'Illustríssim Doctor Francesc Echanove, arquebisbe de Tarragona, una carta — datada el 19 de febrer del 1847 — en la qual es declarà fermament disposat a obeir l'Església en tots els moments de la seva vida. Reproduïm les seves paraules: «Repeteixo que estic disposat a corregir o retractar tot allò que mani el vicari de Jesucrist; si arriba aquest cas, mai no afligiré el cor de V. E. ni el del Sant Pare. Així hi confio, no pas per les meves forces, sinó per la gràcia del Senyor. He cregut fer un bé publicant una obra que em semblava útil i tractant en un sentit catòlic la filosofia, quan es fan d'ella aplicacions tan funestes dintre i fora d'Espanya; però, si m'hagués equivocat en alguns punts, els esmenaré amb la major submissió». No hi hagué, però, necessitat d'esmenar res, perquè la Congregació de l'Index, després d'examinar l'obra, cuità a aprovar-la. D'altra banda, les persones més enteses i més pietoses d'Espanya tampoc

no hi trobaren cap error. Tot havia estat una calúmia i no res més.

Anteriorment a aquest fet, un periòdic de Madrid, «El Español», també es dedicà a calumniar Balmes. Aquest, de Vic estant, va escriure llavors—estiu del 1846—una vindicació personal, que és més aviat una mena d'autobiografia sincera i enèrgica, de la qual talment raja sang.

Degut a la seva mitjanceria en les lluites del seu temps, Balmes fou objecte, com ja hem insinuat, de les ires més enceses. Els dos bàndols en pugna aprofitaven totes les avinenteses per atacar-lo furiosament. Així, mentre d'una part el Govern—en ocasió de les noces d'Isabel II—s'arriscava a declarar responsable a Balmes de la primera partida que sortís al camp, del cantó oposat, dels rengles de la intransigència, se l'acusava de vorejar els camins de l'apostasia, de seguir les petjades de Lamennais, fins i tot de fer una barreja de fervor apologètica i d'intencions simoníiques. I per tal de pertorbar-lo i d'inutilitzar-lo, hom no s'estava d'anunciar-li una fi d'aquelles que esborronen la consciència del sacerdot exemplar. Pot dir-se que la mort de Balmes — que s'escaigué a Vic el dia 9 de juliol del 1848, quan l'insigne escriptor tenia només trenta-vuit anys — fou ocasionada, no pas únicament pels seus temeraris excessos de treball, ans també, i en una gran part, per la dolor punyent que li produïren aquelles malèvoles insinuacions.

* * *

Hem assenyalat ràpidament les qualitats i les tasques periodístiques de Balmes. Cal ara que remar-

quem un fet curiós. Ell, que era la intelligença més elevada — poc assequible, per tant, a la fàcil comprensió de les masses — de la seva època, va gaudir d'una popularitat extraordinària i comptà amb una legió de lectors que no ha tingut a Espanya cap altre escriptor del segle XIX. Com deia Oliver, passaren els Pastor Diaz, els Borrego, els Carnerero, els periodistes contemporanis de l'egregi vigatà, tots aquells que el varen vèncer en l'esfera de l'èxit, els qui lluitaren contra d'ell i feren impossible la realització d'una gran part del seu pensament. ¿Qui remembra avui dia l'obra i la intervenció concreta d'aquests homes? Han arribat fins a nosaltres els seus noms perquè foren populars, perquè tingueren *fama*. La fama, però, no és la glòria.

Cap fill de Catalunya no aconseguí el domini d'Espanya en la mesura que va aconseguir-lo Balmes. Així mateix, cap espanyol no reeixí a assimilar-se l'aire i el to d'Europa amb la rapidesa que ho féu ell. Balmes pujà fins al cim del pensament universal, tractà familiarment les més preclares intelligençies de l'època i fou atret per tots els grans problemes del món modern.

La transcendència dels escrits de Balmes fou reconeguda per Jacint Verdaguer en els versos que reproduïm seguidament:

*Les idees sortien de sa pensa
com brolladors de llum,
i es desplegà una resplendor immensa
on era abans tot fum.*

BIBLIOGRAFIA

Dr. Antoni Soler, advocat: «Biografia del Dr. D. Jaime Balmes». Barcelona. Impremta d'Antoni Brusi, carrer de la Llibreteria, 2. 1848.

Rvnd. Dr. Joan Lladó: «Balmes. Notas biográficas y crítica general». Impremta Ausetania. MCMX.

Miquel S. Oliver: «Dues conferències sobre Balmes». Llegides a la Casa Consistorial de Vic els dies 9 de juliol del 1914 i 11 de juliol del 1915.

Ilhm. Dr. Torres i Bages: «La Tradició Catalana». Llibre II, capítol VIII.

P. Ignasi Casanovas, S. J.: «Obras completas del Doctor D. Jaime Balmes. Primera edición crítica ordenada y anotada». 33 volums. Biblioteca Balmes. Carrer de Duran i Bas, 11. Barcelona. MCMXXV.

P. Ignasi Casanovas: «Balmes. La seva vida. El seu temps. Les seves obres». Barcelona, 1932. Biblioteca Balmes.